

ket a kótákat leírta, a legnagyobb modern hangszerelők egyike.

Kamarazene-hangversenyeink is megkezdődtek. A kiváló *Waldbauer-Kerpely* vonósnégyes társaság mellett szépen fejlődik a *Melles-Zsamboky* kvartett.

A szóló-koncertek közül *Stefániai* Imre, *Dullien* Klára, *Antalfy-Zsíros* Dezső, *Balázs* Árpád, *Sauer* Emil, *Huberman* Bronislaw és *Fischer* Edvin szép hangversenyeit emeljük ki. Teljesség kedvéért megemlítjük, hogy a Városi Színházban igen gyöngye operaelőadások keretében a leghíresebb világenekesek: *Baklanoff*, *Bohnen*, *Piccaver* és *Saljapin* szerepeltek. *Papp Viktor*.

Művészeti szemle.

A tárlat bemutatót hirdető lobogó többször is megjelent már a Nemzeti Szalon bejárójánál, az Ernst-múzeum bronzkapuját sűrjen nyitogatják a látogatók, a Műcsarnok görögoszlopos épületében mostanában nyílt meg az első nagy kiállítás: már javában áll az új művészeti évad... A kritikus naptárában minden hétre esik valami vernissage, hol itt, hol amott gyűjtik össze a magyar képzőművészet ideai termését. Milyen lesz ez a termés: most még nem tudjuk. Annyit azonban már is megállapíthatunk, hogy vonaltörés nélkül folyik tovább az az egyre magasabb szint felé lüktető, lelkes munka, mely az utóbbi években oly szép aratást hozott. Talán sohasem is dolgoztak ennyi energiával, tüzzel, dacos hittel művészeink, mint éppen a békekötés óta eltelt hét szűk esztendő alatt.

Abban a nagy harcban, melyet a magyarság újjászületéséért, jobb jövődjéért vív, a magyar tudomány, a magyar festőecset, karcoló tű és szobrászvéso bizonyult idáig a legeredményesebb, legesorbíthatatlanabb fegyvernek. A hágai, stockholmi, helsingforsi tárlatok, a monzai iparművészeti kiállítás sikerei után, a tavalyi velencei nemzetközi tárlaton aratott emlékezetes diadalunk bizonyította legékesebben, hogy mennyire jogos a magunkba, kultúránkba és jövőnkbe vetett hitünk. Ezek a letagadhatatlan nagy eredmények beigazolták, hogy a ben-

nünket körülvevő népek fölötti kulturális felsőbbségünk nem öntelt hivalkodás, nem álom, hanem fémjelzett értékes valóság. Aki tavaly végigsétált a velencei Giardino Publico pavillonjainak során, meleg bátorsággal, jóleső büszkeséggel állapíthatta meg, hogy a mi kis palotánk festői, szobrászai büszkén állják a versenyt, még a nyugati nagy népek dús melegágyakból kibontakozó, a mieinknél sokkal régiebb és kiterjedtebb gyökerű művészetével is. Ugo Nebbia, a kiváló olasz kritikus revelációnak látta Rudnay művészetét, Nina Barbantiné, a magyar csoport eredményét mondta a legfigyelemreméltóbbnak s többek közt azt írta, hogy Rudnay festészete volt a legfontosabb jelenség ezen a kiállításon.

A nagytekintélyű Ugo Ojetti, Arturo Lancoletti mind ezen a hangon írnak a magyar csoportról.

A londoni Royal Academy nagy nemzetközi tárlatára az utolsó percben érkezett meg a Színyei-társaság kollekcója éppen e napokban. A „Sunday Times“ úgy ismerteti a magyar anyagot, mint a kiállítás ragyogó szenzációját. A „Daily Telegraph“, a „Morning Post“ ugyanazt vallja.

Valahogy úgy érezzük, hogy éppen a művelt középosztály folyóiratának, a „Napkelet“-nek művészeti számadója nem indulhat el addig az új szezon művészeti sétéira, míg a magyar művészet mostani heroikus küzdelmeire és ezeknek nagyszerű eredményeire és jelentőségére reá nem mutat. Nem elégedhetik meg azzal, hogy az új évad kiállításain becsületos, de hűvös tárgyilagossággal meg-megcsillagozza kritikusi katalógusában a legfelölőbb műveket, beszámolva azoknak ilyen, meg amolyan jó tulajdonságairól. Nem! Mi többet szeretnénk ezúttal mondani, szemlélődéseink kapcsán szeretnénk a „Napkelet“ olvasó táborának, az egész magyar középosztálynak lelkéhez férközni, szeretnők megértetni velük, hogy melegen kell szeretniük, pártolniuk ezt a tisztabúza értékű, bátor és egyéni művészetet, ezeket az önfeláldozóan dolgozó, küzdő művészeket, hiszen a maguk legnagyobb célkitűzését pártolják, értékelik benne és bennük! Azt szeretnők minden

magyar műtárlat-látogató katalógusának margójára reáírni, hogy ez a nagyszerű eredményeket elérő, új, erőteljes művészet legelső sorban éppen a magyar középosztályé. Hiszen belőle sarjadtak legnagyobb művészeink. Ez az osztály termette a Paál Lászlókat, a Mészölyöket, a Benczurokat, a Szinyei Merséket, ez termi ma a Rudnayakat, a Csók Istvánokat s a többieket, öregebbeket és fiatalokat, de egyformán lelkeseket, nagyra termetteket. Ezeket az új magyar művészeket, akik a legkényesebb világ-porondokon szerzik a koszorúkat a testvértelen magyarságnak: nem szabad többé megmértenni, nem törődömséggel a meghasonlás jernyei gondolataiba kergetni, amint az nagy útmutatójukkal, a „Majális“ poétájával történt.

A magyar középosztály kultúr-nívója azóta nagyot emelkedett. És... mi túsítás-tagadás: bizony be kell vallanunk, hogy ma sem tanúsítja azt az érdeklődést művészei s a magyar művészet iránt, melyet azok joggal elvárhatnak tőle.

E sorok írója húsz esztendő óta járja a kiállítási termeket és sokszor fájó lélekkel tapasztalta, hogy a magyar középosztály (amely pedig ma is, válságosan nehéz helyzetben is, mégis csak a gerincét, szívét, lelkét, fejét alkotja a magyarságnak) nem érdeklődik elég melegen, elég intenzíven a művészet problémái, művészeinek sorsa és munkássága iránt. A tárlatokat nem látogatja elég nagy számmal, még tehetőse része is alig vásárol egy-egy magyar műalkotást, a fiatal művésznemzedék vergődését meglehetősen részvétlenül nézi, útjukkal lépést alig tart, elismert művészeinek külföldön is sokra tartott eredményeit tudomásul is alig veszi. Tán érzékeny igazság ez, de ki kell mondani őszintén. Ki kell mondanunk, hogy ez a helyzet megváltozzék.

És meg is fog változni! Már is megváltozóban van.

A vesztett háborúból feltápaszkodó, szemét dörzsölő magyarság kezd reáébredni, mennyi kihasználatlan érték volt körülötte szellemiekben, anyagiakban. S mint ahogy a földjében, erdeiben, kevés megmaradt hegyei belsejében rejtkezkedő őserőket jobb belátásra térve mohón kezdi kiaknázni, úgy térül reá figyelme a nemzeti génusz aranyára

is, mely itt is, amott is ki-kiesillan az elhanyagolt magyar őstalajból.

Vigasztaló példa erre, hogy a vidéken eleinte féltéken kiséreltező művésztelepeken éppen a középosztálybeliek becézik legjobban az új művésznemzedék ifjú reményeseit.

Mennyi tennivaló lenne itt! Hogy megérdemelné ez a most felragyogó ifjú magyar művésznemzedék a testvéries együttérzést, a meleg érdeklődést, a segítséget! Mennyi talentum sorvadozik el a hideg, fűtetlen, sötét szobákban, mennyi szín- és vonal-álom marad meddő, mert a lelkes fiúk számára éppoly elérhetetlenek a kacagó pirosakat, ékes sárgákat, méla kékeket rejtegető apró festékes bádogtokok, mintha tán topáz-, rubin- és zafirkövek után sóvárognának!... A műteremhiány... a vászon-gond, a drága karcolószerek... az esetet, a ráma, a bronz és márvány... ami nincs... Mennyi magyar kincs megy veszendőbe, mennyi!

És ők mégis küzdenek, reménykednek és — győznek!

A kultuskormány két kézzel segíti, emeli őket. Klebelsberg Kuno grófban végre megértő, lelkes pártfogója akadt az eddig jóformán Hamupipóke gyanánt tekintett magyar képzőművészetnek, irodalomnak és tudománynak. A magyar kultúra legfőbb öre finom érzékkel ismerte föl azt az eléggé meg nem becsülhető szolgálatot, melyet a műzsák halk, magasztos harca, munkája jelent a magyar nemzet, a jobb jövőndő javára. Minden erejével igyekszik, hogy magasra vezető gradiesot rakjon génuszunk csúcs felé törő lába alá. Az ő lelkes megértése tette lehetővé, hogy a magyar művészek mindenütt ott lehessenek, ahol csak alkalom kínálkozik lobogónk győzelmi árboera röpitésére. A szegény magyar állam mindent megad szeniális fiainak, amit küzdemeik segítésére csak adhat...

De ez magában véve nem elég. Melléjük kell állani minden intelligens magyarnak, megértéssel, szívvel és lélekkel, végsőig menő áldozatkészséggel, kell, hogy a szobrász-véső és a paletta hősei megérezzék, hogy az ő teremő lelkük, kezük maga a magyar lélek, maga a dicsőséggel alkotó, új jövőt építő, világversenyegekben is megkoszorúzott magyar kéz...

Mi bízunk benne, hogy ez a meleg összeforrás már rövid idő kérdése. A jászapáti művésztelep ifjú művészei pár év előtt mázsa búzákat kaptak napsütéses magyar képeikért. Valaki tán elmosolyodhatik e jelentéktelenség látszó kis adaton. Én meghatónak érzem és látom. Egy jobb jövő hajnalhasadását érzem ki belőle. Egy olyan jövő ígérését, melyet Itália jelenében láttam irigykedve, Firenzében, az Uffiziben, ahol két olasz közkatonáé magyarázkodott valamelyik Boticelli-kép előtt...

Mit ígér az új művészeti évad?

Az eddigi program az azt mutatja, hogy minden számottevő művészeti egyesületünk, intézményünk komoly munkára készülődik.

A Múcsarnok november hó végén nyitja meg kapuit egy nagyszabású szobrászati és festészeti akt-kiállítással. Az akt mindenkor egyik legnevezetesebb erőpróbája volt a képzőművészetnek, így hát ez a gazdag retrospektív tárlat nagy horizontokat, dús tanulságokat ígér.

A szezon egyik legérdekesebb eseménye kétségtelenül a Magyar Rézkarcoló Művészek Egyesületének nagy, összefoglaló kiállítása lesz. A grafika e legnemesebb ága az utóbbi évek alatt pompás virágzásba bomlott. Olgyai Viktor, a Képzőművészeti Főiskola európai hírnevű tanára ragyogó tehetségű új grafikusgárdával ajándékozta meg a magyar képzőművészetet. Mindössze pár év kellett hozzá, hogy ezeket a dús ígéretekkel valóságra váltva láthassuk. Most majd egységes kiállításon gyönyörködhet a közönség meglepő eredményeikben.

A Nemzeti Szalon ezenkívül a lengyel grafikusok tárlatának s a Cennini-Társaság művészei csoportkiállításának ígérétével kelt reményiséget. Örülnénk, ha a Szalon sok, komoly sikere után nem engedné be falai közé a dilettantizmust, mely az utóbbi években nem egyszer elkedvetlenítette ragaszkodó közönségének színe-javát. Az Ernst-múzeum sűrjén változtatja csoportkiállításait. Ezek között nem egy akad majd, amely jelentős eseménnyé nőheti ki magát. A Szinyei Merse Pál-Társaság kiállításától sokat várunk és reméljük, hogy a Benezur-Társaság leghiggadt művészei is gazdag anyagot

gyűjtenek idei tárlatukra. A Képzőművészek Új Társasága is nagyban készül idei kiállítására. Bár e csoport kissé szélsőséges törekvéseit a konzervatívabb hajlamú közönség nem nagy rokonszenvvel kíséri, tagadhatatlan, hogy tavalyi bemutatkozásuk alkalmával nem egy érdekes hangot ütöttek meg. Rajtuk áll, hogy új kiállításukon beigazolják kezdéseik, merész kereső ösztönük életrevalóságát.

Úgy hírlik, hogy Petrovics Elek, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója hamarosan megteremtí a Régi Múcsarnok épületében a Magyar Luxembourg-Múzeumot. Oda akarja áttelepíteni a festészeti csoport modern osztályának egy elég jelentékeny részét. Ezzel a múzeum is, a közönség is jól járna. A Szépművészeti Múzeum megszabadulna egy csomó olyan képtől, amely ott még nem illeszthető szervesen a már lezárt művészeti epochákhoz, a közönség pedig nyerne egy új, intím múzeumot, ahol együtt, bő térben szemlélné a mába is belejártzó tegnap művészetét.

Nagyjában ez az új évad prognózisa. Kár, hogy egy nagy, nemzetközi tárlat rendezését még nem vehették tervbe sehol sem. Erre már égető szüksége lenne művészeinknek, a nagyközönségnek egyaránt.

Az Ernst-múzeum egy borus sorsú, hányatott életű magyar tehetségnek szolgáltatott elégtételt legutóbbi csoportkiállításán. Ez a kis tárlat sokak szeme elől fátyolt lebbentett föl. A feledés szürke leple alól egy mind eddig kellően nem méltányolt ösztöni arculata csillant elő: Izsó Miklósé, az első igazi magyar szobrászművészé. A derék Ferenczy István-klasszikus példák közül való bátor-talan tapogatózásai után valójában csak Izsó mintázófaja alól revelálódott a nagyrahivatott magyar szobrászöszön. Ő hívta életre szobrászatunkban nemesak a romantikát, de a magyar szellemet is.

Kőfaragóinként kezdte Rimaszombatban. A szabadságharc vihara tépázta ifjú éveit, élte a buzdító életét, azután a szobrász Ferenczy mellé szegődött, tőle hallotta az első buzdító szavakat, majd Bécsbe vetődött, Eötvös hívta haza, de a munkanélküliség elkergette Münchenbe. Ott faragja a Búsuló ju-

hászt, a magyar szobrászat ékes határkövét. Nemsokára ismét hazakerül s itt végigjárja a legszörnyűbb művészkárváriát. Ha hébehába akad is egy-egy szerény megrendelés a számára, az is csak bajt hoz a nyakára. Java munkái nem érnek el a márványig, a bronzig, gipszporrá válik minden álma. Küzködik, vergődik, nélkülöz nekikeseredve. Gyúrja a finom kis magyar figurákat, vár, remél... és újra esalódik...

Megalkotja a Lilla-dalok költőjének csupa-lélek szobrát. Érzí, tudja, hogy most zsenijéhez méltót teremtet... ebből is csak kárvalása lesz. Hite kezd megroppanni. Már-már lejtőre juttatja a bor, a megnemértés, a nemtörődömség... Petőfi-szobor-tervének sikere még egyszer lelket önt bele. Nagy álmokat sző újra, de ekkor reáront a bohémromantika csontarcú réme: a tüdővész. Kiveri kezéből a mintázófát. Negyvennégy éves korában.

Még a kései magyar elégtétel, a díszes temetés sem járt ki neki. Koporsója észrevétlenül, csöndben tűnt el a sírgödörben.

Azóta sem sokat beszéltek róla.

De most beszélt az Ernst-múzeum nagyterme. Izsó munkássága torzóban is impozáns. Nem túlzás, ha az egész magyar szobrászat gyökerét látjuk benne. És ezt a meggyőződést korántsem a feltűnő etnikai külsőségek váltják ki a szemlélőből, hanem Izsó magyaros, belülről fakadó heve, temperamentuma, a teljesen külön színeződésű felfogás, ahogy népies zsánermunkáiban, arcképeiben, komponáló irányában megmutatkozik a magyar szellem. Érezte és ki tudta fejezni a magyar karaktert. A népszerű Búsuló juhász nem a pásztorruházkodás bravúros, aprólékosan pontos megmintázása révén hat gyökeresen magyar szobornak, hanem az alak ősi, méltósággteljes mozdulatából, elképzeléséből árad a magyar zamat. Csokonaijáról ma már általános az a vélemény, hogy az ország egyik legjobb és legszebb szobra. Ebbe a kedves alakba bele tudta ömleszteni a költő egész lelki tartalmát. Magyar szobor, némesak magyarruhás alak. Dugonics figurája is így lopózik szívünk legmélyére. A nagyterem üvegszekrényeinek egynémelyik kis figurája (Táncoló paraszt, Részeg paraszt, Hege-

dülő cigányfiú, Részeg kortes) pompás példája a magyar mozgás jellegzetes ábrázolásának. Mily bátran ragadja meg Izsó e mozgásmomentumokat! Tán Carpeaux hatásáig elért volna, ha alkalma lett volna ily vázlatait nagy kompozíciókban is megtestesíteni.

A dús arcképgyűjtemény azt igazolja, hogy Izsó e téren is nagyra hivatott művésznek indult. Sajnos, itt sem forrhatta ki magát a benne buzogó őserő. De így is megkap dús jellemzőképességével, a forma nemes, nyugodt felfogásával és emberlátásának mélységes intuíciójával. Báró Eötvös, Arany János, Fáy András arcképe és a Petőfi-vázlat bizonyítják ezt legmeggyőzőbben. Az Ernst-múzeum rég esedékes köteleseget rótt le, mikor ez emléktárlattal reávilágított e magas csúcs felé lendült tehetség eredményeire és ígéreteire.

A többi teremben ugyanekkor Varga Nándor rézkarcait, Márffy Ödön, Perlrott-Csaba Vilmos és Feiks Jenő festményeit láthattuk.

Varga Nándor műveiben telt legtöbb örömeink. Varga az újonnan feldönt magyar grafikus-nemzedék egyik legnagyobb ígérete. Velencében is nagy sikere volt. Karcoló-tűjét Rembrandt csudás pólusa vonzza, de e súlyos hatás nem fosztja meg egyéniségének mind teljesebb kifejtésétől. Néhány lapja igazán tökéletes artisztikumot áraszt, leköt a rajz bravúrával, a fény és árnyék mesteri előszásával.

Márffy Ödön kezd már végre ura lenni palettája vibráló, rohanó színáradatának, de tüzijátékos pirosai, kékjei és villódzó viola színei még most is akárhányszor szétröpítik nagy önmegtágadással vászonra parancsolt formáit. Ez a zuhogó színözön nagyon érdeklő a szemet, de ugyanekkor aggódva keressük képein még most is a rajz mérséklő hálóját.

Perlrott-Csaba Vilmos tovább vívja az örök kutatás harcát. Egyre bolygó ecsetje most valami lehangoló területen keresgél a forma-problémák lelkéhez legközelebb eső kifejezési módja után. Túlnyomólag párizsi részleteket ábrázoló képein a távlat, a sík feladataival vesződik, valami szokatlan szímszögből vetítve le morózus színekbe öltözte-

tett látomásait. Vaskosan rakja oda a formát, ingerült akarás érzik a munkáiból, vágy a stílus végrehalására való kiérlelése után. De látszik, hogy itt sem lesz megállása. Kár is lenne, ha sokat térülő-forduló útjának éppen e nem vonzó pontján akadna meg. Pasztelljei jobb kalauzul kínálkoznak színe-sebb, melegebb horizont felé. Az efféle küzdelmek bizonyítják legjobban, mily nehéz kivergődni az izmusok mély kátyukat rejtegető, idegen útvesztőjéből...

Feiks Jenő művészete már lehiggadt, kiegyensúlyozottabb világból való. Finom, óvatos portréi, tájképei a magister elegantiarum nyugodt, hűvos felfogását tükrözik. Nála szín és vonal egy elmosódottságban ölelkezik. Feiks e műveivel túlkerült a forrongásokon, izgatottság nélkül szól a szemlelőhöz, de képeivel nem tud valami mélyebb hatást kiváltani. Nagyon is monoton benyomást tesznek reánk ezek a végsőkig szabályozott színek, e barnás tónusokba túlkényelmesen belesüppedő formák.

*

Csánky Dénesben új mestere támadt a magyar tájképfestészetnek. E fiatal piktorunk munkásságát idáig is komolyan számon tartotta kritika és közönség egyaránt. De csak mostani gyűjteményes kiállítása dús anyagában teljesült ki lassan érlelődő, mély tehetségének egész skálája. Most találta meg önmagát. Minden érdeklődésével a magyar táj méla szépségei felé fordult és bele tudta magát élni annak leglelkébe. Palettája modern hangon ugyanolyan költőiséggel regél erről a világról, akárcsak a Mészölyé. De Csánkyban több az erő. A Nemzeti Szalon nagytermét ékesítő legjava munkáiba Paál László borongó, hatalmas szólama is megmegzendül, ha nem ér is el annak heroikus nagyságáig. Rudnay drámai hangulata magyar tájképeinek belénkmarkoló, emlékezetes hatása óta kevesen mondtak ennyit a mi egünkről, fáinkról, méla lankáinkról, az egyhangúság látszatában is oly beszédes szántóföldeinkről, mint most Csánky Dénes. Ezek a képek nagy, belső megmozdulások költői kivetítései. Csánky nem távlat-problémákat old meg, hanem a táj lel-

két szólaltatja meg a maga édesbűsan felremegő magyar lelkén keresztül.

Témái nagyon egyszerűek. Rendszeren egy-egy komor tanyaház, egy ákácós, néhány nagy kontúrba ormosodó barnássárga kazal, a jelentéktelennek tűnő faluszéle, a kertek alja, egypár kopasz fa, egy-egy pocsolás tanyaudvar, sunyi domboldal kerül a vásznára. De ezeket aztán úgy át-meg átjárja a magvar esend, úgy öleli körül a borus magvar ég, hogy öiom és élmény a lelkünkbe fogadni látomása minden momentumát. Csánky csak „g” húrton beszél. Nagyon kevés színnel dolgozik. Főleg valami (Ruysdael-es) sápadt, borongós zölddel, fátýolos barnával és szürkével. Másfélszáznyi képen alig süt ki a nap. Majdnem kizárólag ez a tompa, beszédes borulás érdekli. És mégsem lesz monotonná, mert a végtelen magyar horizont sejtelmét tudja vele szuggerálni.

Nagyszerűen érzi és érezteti a táj struktúráját. A rög él, piheg a képein. Lélek rezeg a szürkésbarna barázdák fölött.

Legjobban megragadott „Varjú-tanya”, „Sáros út”, „Lombkerítés”, „Kazlak a fák közt”, „Ebred a falu”, „Házak a dombon” című képeivel. Mind egy-egy színbe-vonalba kottázott, igaz magyar sirám. Csánky mélységes magyarságára jellemző, hogy olasz-tárgyú gyűjteményén — melyet pedig látható kedvvel alkotott — korántsem éri el magyar témáinak magas nivóját. Jó képek ezek is, de e velencei, padovai részleteket akárki más is festhette volna. Igen ügyes, finom kis akvarellek ezek, de mert nem reszket le róluk alkotójuk lelke, nem is kelhetnek mélyebb rezonanciát. E becsületes vízfestményein legtöbbször csak a hú konstatálásig ér el. Legjobbakk itt azok a művei, melyeken egy-egy olasz templom dúsgazdag architektúráját mutogatja nagy gyönyörűséggel. (A S. Moise-templom szép változataira gondolunk.) Csánky Dénes magyar gyűjteményével legjobb tájfestőink első vonalába került.

A Nemzeti Szalon idei kiállításai között jelentős sikerű volt az a tár-

lat, melyet Zutt R. A. különféle műveiből állított össze.

A svájci eredetű művész hosszabb ideig élt Budapesten. Az Iparművészeti Iskola tanára volt. Most Felső-Sziléziában telepedett le. Onnan küldött hozzánk egy ritka érdekességű és változatosságú gyűjteményt. Nálunk főleg mint iparművészt ismerték. Az ő műve volt a szép, nemesen megoldott koronázási kehely s a háborús években nagy népszerűségre jutott néhány sikerült, artistikus plakettjével.

Most is sok ilyenmű dolgát láttuk, de ugyanekkor mint festő, akvarelista, pasztellista, grafikus, karrikaturista és szobrász is bemutatkozik! Dolgozik olajjal, szénnel, mintázófával, vésővel, bronzban, terracottában, elefántcsontban, ébenfában... minden anyagban.

A renaissance művészeire kellene gondolnunk. De Zutt nem ezeknek az időknek reinkarnálódása. Tipikus német művészszellem, aki tehetségét minden eszközzel, minden anyaggal megpróbálja. Tagadhatatlanul sok eredménnyel. Festményein az az intellektuális törekvés nyilatkozik meg, mely a szín és vonal segítségével az eszmei tartalmat akarja hangsúlyozni. Érdekes víziói el is gondolkoztatják a szemlélőt. De itt nem sok újat tud mondani. Mint grafikus is jelentékenyebb.

Legrokonszenvesebbek japán rizspapírra lehelt finom kis pasztelljei. Ezekből a halk színálmodozásokból meleg bensőség árad. Hogy azonban legfőbb alapvonása mégis a dekoratív hajlam, leginkább színakkordtanulmányain mutatkozik meg. Úgy ezeken, mint színes szobrain, viaszfiguráin, terrakottáin lépten-nyomon kiütözik a küldetéses iparművész. Tangraszzerűen festett apró szobrai között egyaránt igazán remek megoldású, szellemes vonalbravúr akad. Plakettjei is elsőrendűek.

Ekkora skálán nem lehet egyforma sikerig eljutni. Zutt így elforgácsolja tehetségét. De annyi érdekes ötletet vet föl, annyi finomság között keressél, hogy igazán sokféleképpen köti le, babonázza meg műveinek szemlélőit.

A Régi Múcsarnok földszinti termeiben végre-valahára hozzájuthatott a jubiláló Iparművészeti Társu-

lat, hogy újra igazi falak között mutathasson be intériuröket. Nyolc terem telt így meg a remekbe dolgozó magyar kéz finom alkotásaival. A tervezők és iparművészek, a magyar kézművesek újra igazolták, hogy a nyomasztó gazdasági viszonyok közepett is csakúgy vizog bennük az alkotókedv és tehetség, mint a régi jó világban, mikor Párizs és London versenyezve vitt ki tőlünk műasztalosokat, iparművészeket.

A tárlaton feltűnően kiesendült a tervezőknek az a dicséretes törekvése, hogy függetlenítsék magukat az elsépelte történelmi stílusok szolgai másolása alól. Igaz is, hogy minden kornak éppúgy megvan a maga bútora, mint ahogy megvan a maga verse, regénye, képe és szobra. Csak az émelítő snobizmus ragaszkodhat vakon az ampir, rokokó és Lajosok korabeli bútorok, intériurök ma már hazug világához. A külföld már jó ideje mindent elkövet, hogy a modern ember mögé a mához illő hátteret állítsa.

A derék és tehetséges magyar iparművészek és műiparosok olyan bútorgyűjteményt mutattak be e nyolc teremben, melynek akárhány darabja alkalmas arra is, hogy a modern magyar bútor formanyelvének kialakítására nagy lépést tegyen előre.

Legharmónikusabban hatott Tóth Gyula tanár úriszobája. E terem pompás könyvszekrénye, masszív íróasztala s a kisebb szekrény remek magyar munka. Nemes, komoly vonalak rajzolják ki e bútorokat, legszebb ékességük a célszerűség és egyszerűség. Houba Antal fiai műasztalosok készítették el s munkájukban méltók voltak a tervező elgondolásához. Terv, anyag és mű a legszebb harmóniában egyesült e darabokban.

Menyhért Miklós tanár bútorai is egyaránt megfelelnek a szépség és célszerűség követelményeinek. Kozma Lajos tervei sok ötletet vetnek felszínre ezúttal is, de mostani dolgain henye, zavaró részletek is előfordulnak. Bodon Károly tanár terme is sikerült alkotásokkal ékeskedett.

A mai gazdasági helyzetben jókora áldozatkészséget kívánt a műiparosoktól, hogy vállalták ez egész kis

vagyonokat jelentő műbútorok elkészítését. Vállalkozásuk, kockázatos lépésük azonban teljes erkölcsi sikerrel fizetett nekik. A magyar interieur-művészet újra tudatosan építheti tovább reményteljes útját, e tárlat új láthatárokat nyitott meg, nagy célt tűzött ki s ezt lelkes, ölelkező munkával valóra is fogják váltani az ötletgazdag, ritka tehetségű tervezők s a terveket keresztülvívő, szeretetteljes gonddal remekbe dolgozó szorgos magyar kezek.

Mariay Ödön.

Salamon Ferenc. A centenáris ünnepek során, íme, eljutottunk egy történetíró emlékezetéhez is.

Nem mindennapi eset, hogy az utókor a mult kutatóját csak annyi megtiszteltetésben részesíti, hogy egy pillanatra felidézze emlékét. A historikus nevét nem egykönnyen kapja szárnyra a hír, könyve — bár önmegtadadással évek hosszú során dolgozzék rajta — ritkán válik népszerűvé s élete munkáját többnyire csak a legszűkebb tudományos körök méltányolják, — halála után, a szaktudomány továbbhaladtával, talán még azok sem. Valami rendkívüli okának kell tehát lennie, hogy mi, „haláttalan utódok“, kivételt teszünk Salamonnal. Ugyis van. Az ő nevét nemcsak a könyvtárak polcain porosodó könyvek őrzik, dicsőségét nemcsak egy, bár szerény, de mégis „érec“ emlék hirdeti az Akadémia palotája előtt Széchenyi szobra közelében, hanem felfogása, történet szemlélete még ma is eleven erővel hat, mert a miénknek egy része lett. Mi még nem haladtuk őt túl, még sok közös gondolatunk és érzelmünk van vele. Láthatatlan szálak fűznek bennünket, a ma nemzedékét, hozzá, szálak, amelyek észrevétlenül szövődtek, amelyeket erővel sem tudnánk elszakítani. Mert Salamon tanítójává lett egy egész nemzedéknek.

Pedig nem is készült történetírónak, sokáig mint kiváló, a legjobbakkal vetekedő műkritikust ismerték kortársai. Hajlama és a véletlen sodorta a történetírói pályára s a természetes józanész erősebb fegyvernek bizonyult minden iskolázottságnál, történeti érzéke pedig pótolta a művésziessé finomult tudósképzés minden előnyét. Ezek a vele-

született adományok s történetíróvá predestináltsága, magukban is előkelő helyet biztosíthatnának neki a tudománytörténetben, sőt arra is elegendők volnának, hogy kutatásainak egyes eredményeit évtizedek mulva is figyelembe vegyék a késői bűvárok. Salamon rendkívüli hatásának azonban más a magyarázata.

Ő a kiegyezés utáni korszaknak, annak a nemzedéknek a történetírója, amely Deák Ferenc kristálytiszta logikájának, érvelésének csodálatában nőhetett fel. Fiatalkorában matematikusnak készült logaritmus-táblákat szerkesztett s ezt az erősen logikus gondolkozásmódját érvényesítette a mult szemléleténél és előadásánál is. Legegyénibb hajlamai így találkoztak legjobb kortársaiéval, így lett olvasott, szívesen olvasott történetíróvá. Jellemző kedveltségére, hogy munkái a folyóiratok hasábjairól kikerülve önálló könyvek alakjában is megjelentek s még kis cikkeit, bírálatait is összegyűjtötték. Amit korának magyar olvasóközönsége öntudatlanul keresett a történelemben, ő azt a sajátjából meg tudta, neki adni. A történelem nem marad meg olyanak, ahogyan Klió feljegyezte. Ugyanazt az eseményt a különböző korok egymástól eltérően szemlélik és értékelik. Ahogyan a magyar történetírás ma nézi az elmúltat, az talán nem felel meg olvasóközönségünk ízlésének; amilyenek azonban Salamon látta a multat, az az elgondolás akkor megragadta, lekötötte az intelligenciát s ez szívesen vezettette magát tovább mestere előadásától. Így lett ő az akkori fiatalok nevelője s így hagyományozta át tanítását reánk, késő utódokra is. Így lett tényező, sokkal több egyszerű névnel az írók nagy lexikonában.

Elődeinek és történetíró-kortársainak zilált adatrengetegében tiszta, világos logikájával rendet teremtett, megtalálta az összefüggéseket, megmagyarázta a látszólag ellenkező, de valójában egymást kiegészítő jelenségeket. *Az első Zrínyiek* mellett legsikerültebb alkotása a török uralomról írott műve, amelyben leginkább érvényesíthette gondolkozása matematikai fegyelmezettségét az intézmények leírása közben. Ez a munkája mindenkor előkelő emléke lesz éles kombináló